

І. А. Гасюк,

доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, завідувач кафедри фізичної культури та валеології, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ПРОФЕСІЙНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Статтю присвячено висвітленню концептуальних основ та змісту професійної підготовки державних службовців у галузі фізичної культури та спорту.

In article conceptual bases and the content of vocational training of civil servants in physical training and sports sphere are considered.

Ключові слова: державний службовець, підготовка, професія, спорт, фізична культура.

Key words: the civil servant, preparation, a trade, sports, physical training.

ВСТУП

Провідне місце в урегулюванні процесів розвитку галузі належить державним службовцям у сфері фізичної культури і спорту. Державна служба в Україні — це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження. Як зазначає В.М. Олуйко [2], формування нової генерації управлінської еліти має здійснюватись на ідеології та політиці українського державотворення, національного, економічного, політичного, духовно-культурного розвитку суспільства. В основі державної кадрової політики має бути розвиток професіоналізму державних службовців, удосконалення їх управлінської культури, сукупності політичних, економічних, правових, естетичних знань, морально-етичних і комунікативних якостей, які є визначальними у практичній роботі в органах влади. Водночас останні дослідження [3; 4; 7; 8; 10] дозволяють констатувати, що в Україні спостерігається низький рівень фахових знань державних службовців на всіх рівнях державного управління, дефіцит компетентності, невідповідність отриманої професійної підготовки реальним потребам, а загальний професіоналізм є невисоким. Надзвичайно актуальною є ця проблема і для державної служби в галузі фізичної культури і спорту, яка загострюється низкою протиріч, які полягають у наступному. По-перше, галузь фізичної культури і спорту є складною, багаторівневою, поліфункціональною, соціально-економічною системою, управління якою вимагає від кожного державного службовця на всіх рівнях влади ґрунтовних спеціально-прикладних знань, глибокого розуміння сутності функціонуван-

ня системи в цілому, що зумовлює необхідність наявності в державних службовців галузі відповідної фахової освіти, з одного боку, а з другого, — відмічаються тенденції до певного зведення їх професійної підготовки в системі післядипломної освіти до нормативно-правової, адміністративної складових, без урахування галузевої компоненти. По-друге, підвищення ефективності управління галуззю вимагає побудови процесу підготовки державних службовців на тріаді "індивідуальне — особливе — загальне", впровадження принципів перманентної освіти, самовдосконалення протягом усієї кар'єри, з одного боку, а з іншого — спостерігаються тенденції до формалізації процесів професіоналізації державних службовців у сфері фізичної культури і спорту, зниження якості освіти, коли мета навчання полягає не в здобутті знань, підвищенні кваліфікації тощо, а трансформується в процес "відбування" та "споглядання". По-третє, сучасний стан справ у сфері фізичної культури і спорту вимагає приходу професіоналів здатних до вирішення та розв'язання нагальних потреб галузі, професійна підготовка яких має "випереджальний" характер, тобто враховує перспективи розвитку інформаційного суспільства, з одного боку, а з другого — спостерігаються кадрові процеси спрямовані на комплектування кадрового корпусу галузі не за професійно-фаховим принципом, а за політично-партійним тощо. Вирішенню вищенаведеного комплексу питань було присвячено низку праць, зокрема: кадровій політиці та кадровим процесам у державній службі [2; 3; 9], становленню, функціонуванню та розвитку державної служби в Україні [1; 4; 5; 6]. Усе вищенаведене актуалізує необхідність розробки професійної моделі державного службовця в галузі фізичної культури і спорту.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — на теоретико-методологічному рівні розробити та обґрунтувати складові професійної моделі державного службовця в галузі фізичної культури і спорту.

РЕЗУЛЬТАТИ

Структурно-функціональний комплекс службово-професійної діяльності державного службовця в сфері фізичної культури та спорту є визначальною детермінантою щодо формування цільових характеристик професійної моделі державного службовця, змісту та обсягу освітньо-професійних програм навчання, визначення мети, завдань, форм, методів, засобів формування необхідного комплексу знань, умінь, навичок, рівнів сформованості фахових компетентностей та готовності до практичної діяльності, якості процесу професіоналізації. Компетентнісно-функціональний підхід до формування змісту професійної моделі державного службовця в сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на функціях державного службовця та вимог до його посадової компетентності, зміст і обсяг яких залежать від структурно-ієрархічного рівня, якого досяг державний службовець у ході кар'єрного зростання. В основу професійної моделі державного службовця в сфері фізичної культури та спорту нами покладені загальні, найбільш суттєві та необхідні для успішної професійної реалізації функції та компетентності державного службовця в галузі. Діяльність державного службовця в галузі фізичної культури та спорту зумовлена метою, функціями соціально-економічної системи фізичної культури і спорту та метою, завданнями функціонування органів державної влади за напрямками роботи та підсистемами галузі, функціями державного управління галуззю, а саме: основними — політико-адміністративною, економічною, соціальною, гуманітарною; загальними — стратегічним плануванням, прийняттям управлінських рішень, організації діяльності, мотивації, контролю; допоміжними — управління людськими ресурсами, бюджетною функцією, юридично-судовою функцією, діловодством і документуванням, зв'язками з громадськістю; спеціальними функціями державного управління розвитком фізичної культури і спорту, зокрема: пріоритетно-цільовою, критеріально-прогнозуючою, оптимізуючою, програмно-реалізаційною, контролюючо-результативною; функціями процесу управління розвитком фізичної культури і спорту, а саме: пошуково-діагностичною, проблемно-аналітичною, структурно-цільовою, оціночно-прогностичною, програмно-організаційною, контролюючо-обліковою, підсумково-корегуючою.

Професійна модель державного службовця в сфері фізичної культури і спорту вбачається як цілісна система компетентностей, які ґрунтуються на органічній єдності загального, особливого та індивідуального. Загальне — це складова професійної підготовки державного службовця галузі за напрямом підготовки "Державне управління"; як особливе — має свою специфіку, зумовлену особливостями професійної діяльності саме в галузі фізичної культури та спорту; як індивідуальне — відображає залежність ефективності підготовки до службової діяльності від особистісних морально-

вольових, фізичних, психолого-педагогічних якостей, організаційної, комунікативної, правової, психологічної культури тощо.

Розроблена нами професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури і спорту складається з чотирьох компонентів: освітньо-кваліфікаційного, когнитивно-рефлексивного, морально-аксіологічного та мотиваційно-діяльнісного (див. рис. 1).

Освітньо-кваліфікаційний компонент включає структуру професійних знань державного службовця, перелік основних спеціальних функцій професійної діяльності та види професійної діяльності. Слід відзначити, що спеціальні функції та види професійної діяльності визначають структуру професійних знань, якими має оволодіти державний службовець в сфері фізичної культури та спорту. Визначимо зміст видів професійної діяльності та зміст професійних знань даного компоненту моделі. До видів професійної діяльності нами віднесено:

— діагностичну — це діяльність державного службовця, яка спрямована на визначення поточного стану об'єкта управління як за окремими показниками-індикаторами, так і за його інтегральними характеристиками;

— організаційну — діяльність, спрямована на визначення мети, завдань, добору засобів, методів управлінського впливу та регулювання діяльності колективу, процесуально-часове впорядкування виконання службових завдань;

— аналітично-пошукову — діяльність, спрямована на визначення проблемних тенденцій розвитку об'єкта управління, встановлення причин виникнення негативних явищ, пошук та адекватний вибір оптимальних варіантів управлінського рішення в залежності від ситуації, що склалася;

— програмно-проектну — діяльність, спрямована на розробку прогнозів, суб'єктно-об'єктне, процесуальне моделювання стану об'єкта управління, розробку програм та реалізацію проектів щодо досягнення запрограмованих показників стану об'єкта управління;

— освітня, яка спрямована на формування вмінь застосовувати набуті знання і навички в професійній діяльності, передбачає навчальну, просвітницьку, виховну роботу з учасниками управлінського процесу;

— інноваційну — спрямована на впровадження в повсякденну професійну діяльність результатів наукових досліджень, рекомендацій, управлінських технологій, покликаних покращити якість послуг, що надаються відповідними органами державної влади в сфері фізичної культури і спорту населенню, підвищення якості професійної діяльності державного службовця;

— спортивно-профілактичну — спрямована на забезпечення розвитку життєво необхідних у професійній діяльності фізичних якостей і на їх основі — вдосконалення фізичного, духовного, інтелектуального розвитку; зміцнення і збереження здоров'я; збереження творчого довголіття тощо.

До професійних знань, якими має володіти державний службовець у сфері фізичної культури і спорту, нами віднесено: філософсько-історичне, методологічне, технологічне, психолого-педагогічне, економіко-матема-

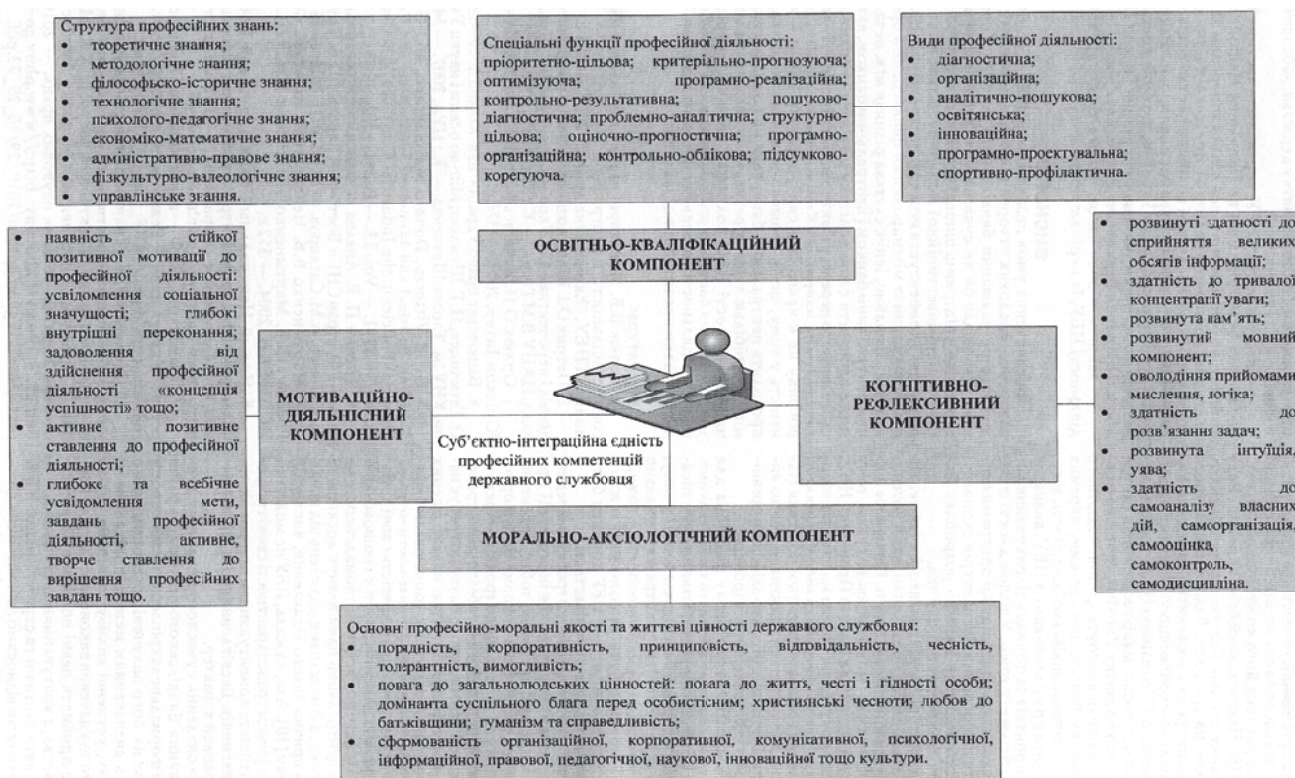

Рис. 1. Професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури та спорту

тичне, адміністративно-правове, фізкультурно-валеологічне, теоретичне, управлінське знання. Філософсько-історичне знання забезпечується викладанням циклу світоглядних дисциплін (історія України, філософія, політологія, соціологія, релігієзнавство тощо) і покликане сформувати науково-світоглядний базис державного службовця в галузі. Методологічне знання — це комплексне вивчення циклу прикладних дисциплін (основи наукових досліджень, комп'ютерна техніка, основи інформатики, інформаційні прикладні технології, інноватика в сфері фізичної культури і спорту тощо), що покликане сформувати науково-методологічну та операційну базу для здійснення професійної управлінської та службової діяльності. Технологічне знання забезпечується циклом спеціально-практичних дисциплін в галузі фізичної культури і спорту (фахові методики за видами спорту) та формує галузеву складову професійної компетентності державного службовця в галузі. Психолого-педагогічне знання забезпечується вивченням загальної психології, конфліктології, психології спорту, педагогіки тощо спрямоване на формування умінь та навичок в сфері навчально-виховної роботи. Економіко-математичне знання спрямоване на формування концептуальних поглядів у царині економіко-суспільних відносин в державі, регіоні, галузях господарства, підприємстві тощо, практичних навичок у сфері математичного аналізу та математичної статистики, забезпечується вивченням циклу дисциплін — політична економіка, економічні системи, макро та мікро економіка, економіка фізичної культури та спорту, математична статистика тощо. Адміністративно-правове знання формується циклом правових дисциплін за галузями права (адміністративне, кримінальне, господарське, цивільне

право, організаційно-правові засади державного управління тощо) і спрямоване сформувати правовий світогляд та правову культуру професійної діяльності державного службовця в галузі. Фізкультурно-валеологічне знання формується в процесі вивчення дисциплін, спрямованих на формування основ здорового способу життя, а саме: валеології, оздоровчих технологій, методики навчання фізичної культури тощо. Теоретичне знання є підґрунтям для формування всебічно розвинутої в професійному відношенні особистості й забезпечується вивченням теорії фізичної культури і спорту, теорії і історії державного управління, професійного та олімпійського спорту, масової фізичної культури тощо. Управлінське знання покликане забезпечити формування світоглядного базису в сфері управління, менеджменту на рівні окремої організації, підприємства фізкультурно-спортивного спрямування, громадської організації, органів державної влади в сфері фізичної культури тощо шляхом вивчення таких дисциплін, як: менеджмент фізичної культури і спорту, організація фізичної культури і спорту, маркетинг у спорті, державна політика в сфері фізичної культури і спорту тощо.

Когнітивно-рефлексивний компонент професійної моделі державного службовця відображає індивідуальне в її загальній структурі, рівень розвитку якого визначальною мірою залежить від генетичних, спадкових властивостей та психофізичного розвитку індивіда, і відповідно визначає, з одного боку, успішність під час навчання, і з другого — активно розвивається під час навчального процесу. Даний компонент складається з таких характеристик: здатність до сприйняття великих обсягів інформації; до тривалої концентрації уваги; пам'яті та розвинутого мовного компоненту; оволодіння прийома-

ми логічного мислення; здатність до розв'язання задач; розвинуті інтуїція та уява. Рефлексивна складова даного компонента визначає здатність державного службовця до саморефлексії, а саме: оволодіння методами, прийомами, засобами, формами внутрішньої самоорганізації, психогігієнічної роботи. Основними характеристиками рефлексивної складової є: здатність жити і працювати системно, організовано, планово; самодисципліна — вміння керувати своєю поведінкою; самоаналіз та самооцінка — здатність до всебічного узагальнення власних дій, їх оцінювання, корегування негативних поведінкових явищ; самоконтроль — здатність до емоційно-вольового контролю над негативними емоціями, саморегуляція стресових станів тощо.

Морально-аксіологічний компонент визначає найбільш вагомні риси та якості особистості державного службовця в галузі фізичної культури і спорту, які мають забезпечити неухильне дотримання державним службовцем низки вимог, які визначені у нормативних документах [11]. Домінантними є такі морально-етичні якості, як: порядність, корпоративність, принциповість, відповідальність, чесність, толерантність, вимогливість тощо. Важливим в даному контексті є вміння формулювати життєві цінності, які мають ґрунтуватись на повазі до життя, честі й гідності особи, християнських чеснот, гуманізму та справедливості, домінанті суспільних інтересів перед власними, верховенстві права тощо. Життєві цінності державного службовця в галузі мають сприяти реалізації низки вимог, а саме: неухильного дотримання положень Конституції та законів України в професійній діяльності; послідовного виконання та дотримання етичних норм та принципів поведінки державного службовця; пріоритету державних інтересів перед власними; політичної незаангажованості та лобізму; ретельному виконанню службових обов'язків, постійного пошуку нових форм і методів роботи; протидії корупції, уникнення використання службових повноважень у власних корисних цілях; уважного ставлення до проблем громадян при виконанні службових обов'язків; формуванню позитивного іміджу державного службовця; об'єктивності та обізнаності під час прийняття управлінських рішень тощо.

Мотиваційно-діяльнісний компонент моделі утворює рушійно-реалізаційне підґрунтя успішної професійної діяльності державного службовця. Адже наявність стійкої позитивної мотивації через усвідомлення соціальної значущості державної служби для держави і суспільства є тим стрижнем, який забезпечує активне позитивне ставлення особи до професійної діяльності загалом, зокрема сприяє якісному виконанню посадових обов'язків тощо.

ВИСНОВКИ

Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно відзначити, що розроблена нами професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури і спорту є орієнтиром, цільовим комплексом, який визначає сукупність професійно необхідних знань, умінь, навичок здійснювати певні види службової діяльності, які забезпечать ефективну та якісну професійну діяльність державного службовця в галузі.

Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на дослідження технологічних складових процесу професіоналізації державного службовця в сфері фізичної культури і спорту.

Література:

1. Адміністративна відповідальність посадових осіб у сфері державного управління: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.В. Матіос; Ін-т законодавства ВР України. — К., 2006. — 19 с.
2. Державна кадрова політика в регіоні України: формування і реалізація: автореф. дис. канд. наук з держ. управління: 25.00.04 / В.М. Олуйко; Укр. акад. держ. упр. при Президенті України. — К., 2001. — 20 с.
3. Державна кадрова політика: соціально-психологічний та гуманітарний компоненти удосконалення підготовки управлінських кадрів: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / Л.М. Титаренко; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2005. — 20 с.
4. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Ю.П. Битяк; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2006. — 40 с.
5. Кар'єра державного службовця в Україні: теоретичні засади: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Б.Й. Візіров; Ін-т законодавства ВР України. — К., 2009. — 20 с.
6. Міжпрофесійна мобільність фахівців у системі державної служби України (на прикладі офіцерів, звільнених у запас): автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / О.Г. Гусак; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. — Д., 2008. — 20 с.
7. Стандартизація освіти державних службовців в Україні: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н.Г. Синицина; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. — Д., 2006. — 20 с.
8. Стандартизація фахової підготовки з державного управління в країнах Північної Америки і Європи: Автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / Ж.В. Таланова; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. — К., 2004. — 20 с.
9. Управління інституціональним розвитком державної митної служби України: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н.А. Липовська; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. — К., 2007. — 36 с.
10. Формування змісту вищої освіти за спеціальністю "державне управління": автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 / М.В. Терент'єв; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. — Д., 2010. — 20 с.
11. Форум: Законодавство України — 2011. — Документ з 1089-10, редакція від 27.12.2010 на підставі з 1261-10, чинний — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1089-10> — Головне управління державної служби України. Наказ від 04.08.2010 № 214 "Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця".

Стаття надійшла до редакції 30.06.2011 р.